

POSTANOWIENIE

30 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 30 listopada 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa T. M.-G.
przeciwko Skarbowi Państwa-W.
o odszkodowanie,
na skutek skargi kasacyjnej T.M.-G.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z 11 maja 2022 r., I ACa 1394/21,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) nie obciąża powódki kosztami postępowania kasacyjnego,**
- 3) przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Łodzi
na rzecz radcy prawnego E.C. kwotę 8100 (osiem tysięcy sto)
złotych obejmującą podatek od towarów i usług tytułem kosztów
nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w
postępowaniu kasacyjnym.**

[A.T.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 11 maja 2022 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi oddalił apelację powódki T.M. – G. od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z 29 lipca 2021 r., oddalającego jej powództwo skierowane przeciwko Skarbowi Państwa – W. o

odszkodowanie za bezprawnie przejętą od poprzedników prawnych powódki nieruchomości położoną w Łodzi przy ul. (...).

U podstaw oddalenia powództwa i apelacji legło stwierdzenie, że powódka nie wykazała przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa (art. 417 § 1 k.c.), w tym przede wszystkim przesłanki bezprawności. Nieruchomość została bowiem prawidłowo przejęta na rzecz Skarbu Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit. b dekretu PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. z 1945 r., nr 3, poz. 13 – dalej: „Dekret o reformie rolnej”), skoro jej właściciele zadeklarowali przynależność do narodowości niemieckiej, zostali wpisani na niemiecką listę narodową, a od 1940 r. stali się obywatelami Rzeszy Niemieckiej. Niezależnie od powyższego żądanie pozwu jest od dwudziestu lat przedawnione, przy uwzględnieniu, że powódka miała realną możliwość wystąpienia na drogę sądową od 1990 r. Brak jest także podstaw - w okolicznościach sprawy – do uznania podniesienia zarzutu przedawnienia za nadużycie prawa. Ponadto, powódka nie wykazała legitymacji czynnej w sprawie w zakresie następstwa prawnego po L.K. oraz że jest jedyną następczynią prawną po L.K.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez powódkę.

Skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołała się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. W jej ocenie skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ponieważ Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku dokonał błędnej wykładni art. 417 § 1 k.c. poprzez uznanie, że nie zostały w sprawie spełnione przesłanki tam określone w tym przesłanka bezprawności działania. Nie dostrzegł, że przejęcie nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa nastąpiło bez odszkodowania, co pozostaje w sprzeczności z ustawą zasadniczą w zakresie ochrony prawa własności. O oczywistej zasadności skargi przekonuje fakt, że art. 2 ust. 1 lit. b Dekretu jest sprzeczny z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, w którym ochrona własności prywatnej stanowi jedną z zasad systemowych.

Pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą usuwanie błędów w zakresie wykładni i stosowania prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym – a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. m.in.

postanowienie Sądu Najwyższego z 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Bliższa analiza uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala przyjąć, by skarga była – w powyższym rozumieniu – oczywiście uzasadniona. Nie można zgodzić się z tezą, że o oczywistej zasadności skargi świadczy przyjęcie przez Sądy obu instancji, że nie została zrealizowana przesłanka bezprawności.

W orzecznictwie przyjęto, że Dekret o reformie rolnej, doprowadził do zasadniczej zmiany w strukturze własności nieruchomości ziemskich, jego przepisy były stosowane zarówno przez sądy, jak i organy administracji, a skutki, które wywołał były respektowane przez ustawodawcę. W konsekwencji przepisy Dekretu o reformie rolnej pozostają w systemie prawa jako podstawa wywołanych przez siebie skutków prawnych i są podstawą do oceny, czy w konkretnym stanie faktycznym wywołały przewidziane w nich skutki prawne (zob. m.in. uchwały Trybunału Konstytucyjnego z 19 września 1990 r., W 3/89, OTK 1990, nr 1, poz. 26 i z 16 kwietnia 1996 r., W 15/95, OTK 1996, nr 2, poz. 13; uchwały Sądu Najwyższego z 27 września 1991 r., III CZP 90/91, OSNCP, 1992, nr 5, poz. 72; z 28 kwietnia 1994 r., III CZP 49/94, nr 11, poz. 218; i z 10 listopada 1995 r., III CZP 197/95, OSNC 1996, nr 3, poz. 32 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 25 stycznia 1995 r., III ARN 77/94, OSNAPUS 1995, nr 14, poz. 167; z 25 marca 1999 r., III RN 165/98, OSNAPUS 2000, nr 3, poz. 90; z 5 listopada 2002 r., III CKN 273/01, niepubl.; i z 24 sierpnia 2011 r., IV CSK 602/10, niepubl.). Skoro stanowisko Sądu Apelacyjnego jest zgodne z poglądami wyrażonymi w tym przedmiocie w judykaturze Sądu Najwyższego, to skarga kasacyjna nie może być kwalifikowana jako oczywiście uzasadniona.

Dostrzeżenia także wymaga, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że samo zgłoszenie przynależności do narodowości niemieckiej nie jest równoznaczne z zakwalifikowaniem do kategorii osób wymienionych w art. 2 ust. 1 lit b Dekretu, możliwe jest zatem wykazywanie, że zgłoszenie nastąpiło z innych przyczyn niż poczucie przynależności do narodowości niemieckiej (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 5 listopada 2002 r., III CSK 273/01, niepubl.; z 6 lutego 2008 r., II CSK 434/07, niepubl.; z 24

sierpnia 2011 r., IV CSK 434/07, niepubl.; z 24 sierpnia 2011 r., IV CSK 602/10, niepubl.; i z 18 kwietnia 2013 r., II CSK 449/12, OSNC – ZD nr 3, poz. 43). Niewątpliwie jednak osoba, która zgłosiła przynależność do narodowości niemieckiej bez istotnego przymusu, przez wzgląd na uzyskanie przywilejów, dała tym samym wyraz braku poczucia przynależności do narodu polskiego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 5 listopada 2002 r., III CSK 273/01, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2018 r., I CSK 689/17, niepubl.). Z wiążącej Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia wynika, że L.L. i L.L.1. według stanu na dzień 13 września 1944 r. byli obywatelami Rzeszy Niemieckiej narodowości niemieckiej, a z przeprowadzonych w sprawie dowodów nie wynikało by ich deklaracja przynależności do narodowości niemieckiej i wpisu na niemiecką listę narodową była dokonana pod wpływem przymusu.

Prezentując stanowisko przeciwne skarżąca pominęła, że skarga kasacyjna jest instrumentem prawidłowości stosowania prawa przez sądy, a nie służy do kontroli ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia. Nie można zatem przenosić do postępowania kasacyjnego sporów dotyczących stanu faktycznego, gdyż jego ustalenie należy do sądów *meriti*, a Sąd Najwyższy nie ma w tym zakresie żadnych, ustrojowych ani procesowych kompetencji (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2000 r., I CKN 1169/99, OSNC 1169/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 139 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 18 lipca 2014 r., IV CSK 671/13, niepubl.). Podkreślenia także wymaga, że powództwo zostało oddalone także z uwagi na przedawnienie dochodzonego przez powódkę żądania oraz ze względu na nie wykazanie, że jest następcą prawnym L.K. oraz jedynym następcą prawnym po L.K.1., do czego nie odniesiono się we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, a Sąd Najwyższy na etapie przedsądu nie bada podstaw skargi ani ich uzasadnienia.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. mając na uwadze charakter sprawy oraz sytuację materialną skarżącej.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy orzekł na podstawie § 8 pkt 7 i § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (tekst. jedn. Dz.U. z 2019, poz. 68), uwzględniając niekonstytucyjność różnicowania stawek wynagrodzenia pełnomocników z urzędu i pełnomocników z wyboru (por. § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

[A.T.]

[as]